

## Vážení členové a příznivci České meteorologické společnosti,

na jaře tohoto roku zasáhla meteorologickou obec smutná zpráva o náhlém odchodu jedné z významných postav české meteorologie, docenta Otakara Zikmunda, jehož osobnosti je dále věnován rozsáhlejší prostor. Dále se tento Věstník České meteorologické společnosti se zabývá ve větší míře novinkami Evropské meteorologické společnosti a jeho součástí jsou též informace z výročního semináře a Valného shromáždění, jež se konaly 22. -24. září. 2010 na Božím Daru. Dovolili jsme si i krátkou úvahu na téma meteorologie a média.

*Tomáš Halenka, Milan Šálek*

## Meteorologie, média a společnost

Na jaře tohoto roku byli mnozí meteorologové poněkud znepokojeni obrazem meteorologie ve sdělovacích prostředcích. Dlužno uvést, že se jednalo spíše o média bulvárnějšího zaměření, která jistě nejsou ve středu zájmu odborníků, ale která nicméně zasahují značnou a možná i dominantní část veřejnosti. České veřejnosti se např. předkládaly různé neověřené a nepravděpodobné hypotézy o významném vlivu výbuchu sopky Eyjafjallajökull na chladnější a deštivější jaro, přičemž tyto hypotézy byly prokládány různými odbornými „perlami“, které dosud slouží k pobavení, ale provázenému poněkud kyselým úsměvem. Mnozí kolegové a kolegyně z Českého hydrometeorologického ústavu i dalších institucí zabývajících se meteorologií a klimatologií nelibě nesli a nesou takovou „reprezentaci“ meteorologie. V současné době se navíc jako houby po dešti rozšiřují různé webové stránky nabízející zdarma i za úplaty meteorologické předpovědi i analýzy, avšak často velmi proměnlivé úrovně.

Jak je možné, že meteorologické předpovědi dnes může vydávat v podstatě každý trochu schopnější programátor či soukromá firma? K zodpovězení této otázky je vhodné se nejdříve podívat trochu do minulosti. Ještě před dvěma desítkami let byly meteorologické informace v podstatě monopolní záležitostí národních meteorologických služeb, dostupnost meteorologických dat, zejména aktuálních, byla z dnešního pohledu velmi silně omezena. Numerické předpovědní modely, na jejichž vývoji se mj. podílel i docent Zikmunda, byly sice již používány, ale jejich výsledky měli k dispozici téměř výhradně pouze profesně

aktivní meteorologové národních meteorologických institucí.

S nástupem Internetu v posledních 10-15 letech se však situace velmi radikálně změnila. Většina národních meteorologických služeb poskytuje nyní mnoho aktuálních informací přes celosvětovou digitální pavučinu jako veřejnou službu. Asi nejvíce otevřenou je v tomto smyslu zřejmě Národní povětrnostní služba USA; jejich globální model GFS patří k poměrně kvalitním a jeho výstupy je možné získat relativně snadno pro jakoukoli oblast. To, o čem snili „otcové zakladatelé“ numerických metod, se nyní stává v podstatě veřejným statkem a stačí již jen podprůměrné, někdy i téměř laické, znalosti meteorologie k základní interpretaci mnohých výstupů numerických modelů. Přidáme-li k bohatému celosvětovému servisu placenému lidem USA (ovšem také využívajícímu naměřené údaje z celého světa) nemalé zdroje informací národních meteorologických služeb či mezinárodních agentur jako EUMETSAT nebo částečně i ECMWF, má dnes v podstatě každý člověk s přístupem k Internetu bezprecedentně bohatý servis meteorologických informací. Velkou roli v jejich interpretaci či pak hraje i „zabalení“ do atraktivních animací prezentovaných veřejnosti, v čemž soukromé subjekty podnikající v meteorologii určitě nemají nějaké velké rezervy. Národní meteorologické služby, zaměstnány navíc vlastním měřením, archivací či zpracováním dat s celou nemalou agendou, často nemají atraktivní prezentaci informací jako svou prioritu.

Rostoucí konkurence soukromých agentur, ať už jakkoli odborně (ne)kvalitních, však musí vést k přehodnocení postoje meteorologických služeb k veřejnosti. Asi nemá smysl soupeřit v oblasti barevnějších a „úžasnějších“ obrázků či animací, ale národní meteorologická služba musí více a efektivněji ukazovat svoji roli jako odborné fundovaného institutu. Nestačí se takto prezentovat jenom vůči státní správě a samosprávě, ale je nutné více ukazovat tuto roli před veřejností.

Mediální aktivity soukromých firem proměnlivé úrovně v oblasti meteorologie byly jedním z impulsů zavedení webových stránek [www.infomet.cz](http://www.infomet.cz), jejichž autorem je RNDr. Petr Dvořák, od jara 2010 tiskový mluvčí meteorologicko-klimatologického úseku ČHMÚ. Tyto stránky mají sloužit jako hlavní a pružné komunikační pojičko mezi meteorology a klimatology ČHMÚ na straně jedné a novináři i veřejností na straně druhé, přičemž by se měla zajistit maximální odborná úroveň informací. Při prezentaci zajímavostí, vysvětlování odborných problémů apod. hrají hlavní roli pracovníci ČHMÚ. Vítána je i

aktivita členů a příznivců České meteorologické společnosti a v podstatě celé veřejnosti. Stránky „Infomet“ umožňují přidávat podněty či psát příspěvky, které ale na rozdíl od autorů z ČHMÚ musejí čekat na případné schválení pověřeným moderátorem a správcem; schválení však většinou netrvá dlouho. První zkušenosti ukazují, že si mediální sféra v České republice rychle zvykla na nové aktivity ČHMÚ a novináři nové tiskové služby aktivně využívají.

Další z využívaných možností mediální prezentace meteorologických informací či zajímavostí je vedení osobních blogů; v této oblasti jsou jistě velmi zajímavé a přínosné stránky R. Tolasze a L. Metelky na adrese [www.aktualne.cz](http://www.aktualne.cz).

Milan Šálek s přispěním R. Tolasze

### Informace o výročním meteorologickém semináři České Meteorologické společnosti

Výroční seminář ČMeS se konal 22. až 24. září 2010 v hotelu Praha na Božím Daru. Jeho název zněl „Verifikace a validace v meteorologii, klimatologii a kvalitě ovzduší“. Příspěvky se týkaly verifikace a validace numerických předpovědních modelů, modelů vývoje klimatu a modelů znečištění ovzduší, včetně příspěvků o kvalitě dat, homogenizaci apod. Hlavním místním organizátorem byl RNDr. Jan Sulan z plzeňské pobočky ČHMÚ. Jemu i jeho kolegům a kolegyním z ČHMÚ patří za organizaci velký dík.

#### Seznam příspěvků výročního semináře (u jmen jsou vynechány tituly):

Halenka, T. (KMOP MFF UK): Verifikace a validace v meteorologii – od obecných pojmů k aplikaci pro numerické modely

Možný, M. – Bareš, D. (ČHMÚ, observatoř Doksany): Popis a modelování teplotních diferencí mezi manuálním měřením v budce a automatickým měřením pod štítem

Němec, L. (ČHMÚ, pobočka Praha): Kontrola historických dat vodní hodnoty sněhu

Krejčí, B. (ČHMÚ, pobočka Ostrava): OA/QC, postupy při verifikaci dat v imisním monitoringu

Zahradniček, P. – Štěpánek, P. (ČHMÚ, pobočka Brno): Technické řady meteorologických prvků a jejich porovnání s originálními daty

Řezáčová, D. – Zacharov, P. (Ústav fyziky atmosféry AV ČR, v.v.i.): Srovnání fuzzy a tradiční verifikace kvantitativní předpovědi přívalových srážek

Šálek, M. (ČHMÚ, pobočka Brno): Radarové odhady a srážkoměrná měření v městě Brně

Zacharov, P. – Řezáčová, D. (Ústav fyziky atmosféry AV ČR, v.v.i.): Nejistota předpovědi silných konvekčních srážek

Moliba, J. C. (Ústav fyziky atmosféry AV ČR, v.v.i.): Prostorové modelování letních srážek v České republice v závislosti na denních cirkulačních typech

Drobek, P. – Volný, R. (ČHMÚ, pobočka Ostrava): Hodnocení úspěšnosti meteorologických předpovědí v předpovědní službě ČHMÚ

Šopko, F. – Jovanovič, P. (ČHMÚ, Praha): Hodnocení systému integrované výstražné služby

Škuthan, M. (ČHMÚ, Praha): Verifikace a sofistickované modely v dopravě

Holtanová, E. (ČHMÚ, Praha): E-klima

Štěpánek, P. (ČHMÚ, pobočka Brno) – Farda, A. (ČHMÚ, Praha) – Skalák, P. (ČHMÚ, Praha) – Zahradniček, P. (ČHMÚ, pobočka Brno): Validace a korekce modelu ALADIN-CLIMATE/CZ pro střední Evropu v období 2021-2050 a 2071-2100

Halenka, T. – Belda, M. – Huszár, P. (KMOP MFF UK): Verifikace výsledků modelu RegCM3 ve střední Evropě pro období 1961-2000

Mikšovský, J. (KMOP MFF UK): Statistické metody pro korekci a lokalizaci výstupů regionálních klimatických modelů

Kalvová, J. – Holtanová, E. – Mikšovský, J. – Motl, M. – Pišoft, P. – Raidl, A. (KMOP MFF UK): Jak zapadají změny atmosférických srážek a teploty vzduchu počítané modelem ALADIN-CLIMATE/CZ do spektra změn daných GCM?

Holtanová, E. – Kalvová, J. (KMOP MFF UK): Problémy při validaci výstupů klimatických modelů

Juruš, P. – Brabec, M. – Krč, P. – Pelikán, E. (Ústav informatiky AV ČR, v.v.i.) – Musilek, P. (University of Alberta, Canada): Využití mikrometeorologických veličin při modelování koncentrací CO<sub>2</sub> v regionálním měřítku

## Valné shromáždění České meteorologické společnosti.

V rámci výročního semináře se uskutečnilo Valné shromáždění České meteorologické společnosti, jehož usnesení zde uvádíme:

### Usnesení Valného shromáždění ČMeS ze dne 22.09.2010 (Boží Dar)

- 1) VS uděluje jednomyslně čestné členství ČMeS RNDr. Karlu Krškovi, CSc.
- 2) VS bere na vědomí informaci o zahájení prací na inovaci Meteorologického terminologického a explikativního slovníku. Vyslovuje této aktivitě terminologické komise jednoznačnou podporu.
- 3) VS doporučuje, aby seminář ČMeS v roce 2011 byl věnován problematice vzdělávání a popularizace v meteorologii a klimatologii
- 4) VS schvaluje ustavení odborné skupiny pro vzdělávání v meteorologii a klimatologii a složení jejího výboru (Halenka, Kliegrová, Holtanová)
- 5) VS schvaluje, aby do Stanov ČMeS (čl. 12, odst. 8) bylo zahrnuto přechodné ustanovení: Funkční období Výboru ČMeS ustaveného na VS v roce 2008 se upravit tak, aby končilo dnem konání volebního VS ČMeS v roce 2011.

Schváleno jednomyslně

Tomáš Halenka, předseda ČMeS

### Odešel doc. RNDr. Otakar Zikmunda, CSc.

Dne 17.3.2010 nás náhle opustil doc. RNDr. Otakar Zikmunda, CSc. Narodil se v roce 1930 ve Slavošovicích na Slovensku. Po absolvování reálného gymnázia v Čáslavi vstoupil v r. 1949 na tehdejší přírodovědeckou fakultu Karlovy Univerzity v Praze a v r. 1953 dokončil studia meteorologie a klimatologie na matematicko-fyzikální fakultě UK. Hluboký zájem o meteorologii získal už na střední škole, kdy byl ovlivněn především publikacemi prof. Hanzlíka. Při studiu meteorologie na vysoké škole se díky prof. Brandejsovi seznámil s moderními metodami meteorologie a klimatologie a byl jedním z jeho nejnadanějších a nejpracovitějších žáků. Ve studiu pokračoval u prof. Brandejse formou aspirantury, kterou dokončil v r. 1956 a získal titul kandidáta fyzikálně-matematických věd. V tomto období publikoval řadu významných prací z oboru objektivních předpovědních metod a podstatnou měrou se zasloužil o zavedení Fjortoftovy metody předpovědi absolutní topografie hladiny 500 hPa pomocí grafické integrace prognostické rovnice do synoptické služby Českého hydrometeorologic-

kého ústavu. Tyto práce publikoval jako zaměstnanec Geofyzikálního ústavu ČSAV a později Laboratoře meteorologie ČSAV. V r. 1962 přešel ve funkci odborného asistenta na matematicko-fyzikální fakultu UK, kde se v r. 1966 habilitoval.

Doc. Zikmunda publikovat několik desítek prací v oboru objektivních předpovědních metod. Pro naši meteorologii jsou zvláště významné dvě knižní publikace, s RNDr. M. Škodou, CSc. kniha *Objektivní metody předpovědi v synoptické meteorologii* (1966) a s RNDr. J. Bednářem, CSc. kniha *Fyzika mezní vrstvy atmosféry* (1985).

Doc. Zikmunda, pokračovatel školy prof. Brandejse, vychoval jako vysokoškolský učitel a školitel aspirantů celou řadu současných významných odborných a vědeckých pracovníků v meteorologii. V letech 1969 až 1972 působil jako vedoucí katedry meteorologie a klimatologie, potom jako zástupce vedoucího katedry geofyziky a meteorologie na MFF UK. V letech 1990 – 1996 vedl na téže fakultě nově zřízenou katedru meteorologie a ochrany prostředí. V roce 1996 odešel do důchodu, avšak s uvedenou katedrou zůstal v trvalém kontaktu prací na částečný úvazek.

Doc. Zikmunda zastával ve svém dlouhém a bohatém profesním životě mnoho významných funkcí. Byl dlouholetým předsedou komise pro státní závěrečné zkoušky v oboru meteorologie a klimatologie, i pro zkoušky rigorózní (RNDr.), působil jako školitel aspirantů v někdejšímu systému vědecké přípravy a posléze jako školitel doktorandů v doktorském studiu, předsedal mnoha obhajobám disertačních prací, ať již dříve tzv. kandidátských, později doktorských prací. Po řadu let byl členem Vědecké rady MFF UK, členem někdejšího Kolegia astronomie a geofyziky ČSAV, Národního komitétu IUGG, Redakční rady časopisu *Studia geophysica et geodaetica*. Zvláštní zmínky si jistě zaslouží externí pedagogická činnost doc. Zikmundy na Komenského univerzitě v Bratislavě, kde dlouhodobě působil jako vyučující v tematické oblasti numerických modelů pro předpověď počasí a jako vedoucí diplomových prací. Spolupráce se slovenskými meteorology hrála v jeho životě vždy podstatnou roli, k čemuž nepochybně přispívala i skutečnost, že měl na Slovensku značnou část svých rodových kořenů.

Doc. Zikmunda byl zakládajícím členem Československé (nyní České) meteorologické společnosti. Po dlouhá léta působil v jejím někdejší Hlavním výboru a zastával zde funkci vědeckého tajemníka. Nezapomenutelnou jistě zůstává jeho účast na dlouhé řadě konferencí a odborných seminářů pořádaných touto vědeckou společností, kde vždy patřil k neaktivnějším diskutujícím a byl všestranným činitelem organizujícím a stmelujícím společenské aktivity. Jeho zvláštní zájem patřil přirozeně pro něj mateřské pražské pobočce, kde byl trvalým, pilným a aktivním účastníkem jejich „meteorologických hovorů“.

Chceme-li se pokusit vyzdvihnout z odkazu doc. Zikmundy to nejpodstatnější, musíme především vzít v úvahu tři nesporné skutečnosti:

- Po boku prof. Brandejse a později jako jeho následovník položil v někdejší Československu základy teorie a

aplikací numerických předpovědních metod, přičemž stopy této jeho činnosti jsou i dnes stále patrné.

- Během své dlouhé pedagogické činnosti vychoval zejména v oblasti dynamické meteorologie a jejích aplikací téměř dvě generace našich meteorologů, kteří se postupně stali páteří meteorologického výzkumu i praxe v někdejší Československu a nyní v České republice, přičemž v téměř směru významně působil i na Slovensku.
- Byl neobyčejně tvořivým elementem z hlediska spolupráce mezi institucemi zabývajícími se u nás meteorologií a klimatologií, ať již jde o vysokoškolská pracoviště, nynější Český hydrometeorologický ústav, Ústav fyziky atmosféry Akademie věd apod. Byl zakládajícím členem Československé meteorologické společnosti (nyní České meteorologické společnosti), dlouho v ní působil jako její vědecký tajemník a posléze byl jejím všeobecně váženým čestným členem.

Závěrem nelze nezpomenout vynikající lidské kvality zvěčnělého. Málokdy možno pozorovat tak upřímně a všeobecně oblíbeného člověka, jakým byl doc. Zikmunda pro svoji neobyčejně družnou a veselou povahu, otupující ostří sporů a neporozumění. Chvilky, které jsme s ním prožívali, nebyly vždy veselé, byly i časy vnějšími okolnostmi mraživě studené. V jeho přítomnosti však vždy bylo radostněji a vřelěji. Především proto zůstane trvale zapsán v našich srdcích.

Čest jeho památce.

Jan Bednář

## Zprávy z EMS

V této rubrice zasluží hlavní pozornost patrně připravený návrh úprav Stanov EMS. V přiloženém dopise prezidenta EMS Fritze Neuwirtha jsou navržené změny naznačeny, plně znění Stanov EMS obsahující zmiňované úpravy najdete na webu ČMeS. Vedle některých drobných technických úprav za pozornost stojí formulace bodu Par. 3.5, který explicitně přidává výzkumné a vzdělávací instituce, oddělení či katedry jako možné subjekty, které se mohou stát přidruženými členy EMS. Hlavní změnou, která pro naši ČMeS (a pro všechny další členské společnosti bez statutu trvalého členství, tj. vyjma národních meteorologických společností Francie, Německa a Spojeného Království) může mít jisté důsledky, je změna v Par. 5.3. Kritickou změnou, která oslabuje pozici nestálých členů Rady EMS, je prodloužení

funkčního období funkce viceprezidenta a hospodáře na tři roky (z původního jednoho roku), zatímco funkční období volených nestálých členů Rady je dvouleté. Tak prakticky dochází k výraznému omezení možnosti nestálých členů kandidovat na tyto funkce, pokud se nejedná dokonce fakticky o znemožnění takové kandidatury. V praxi lze jen těžko očekávat, že nově přichozí člen Rady může aspirovat na uvedené funkce, po roce členství v Radě mu již zbývá pouze jeden rok funkčního období. Za dosud platných stanov byla praxe jednoletého funkčního období s možností znovuzvolení běžně využívána a rovněž byl často obnoven mandát člena Rady, pokud byl zájem udržet příslušného funkcionáře déle. Důvod větší kontinuity je akceptovatelný, ale zřejmě by neměl být na úkor možnosti podílu nestálých členů ve vedení Rady. Jistým řešením by mohlo být stejné opatření, jaké je nově navrhováno pro předsedu, pokud není členem Rady, tím ovšem může zase příliš fluktuovat počet členů Rady. V každém případě jsme považovali za nutné na tento problém upozornit. Valném shromáždění EMS konaném v Curychu dne 12. září 2010 projednalo změny Stanov a naši připomínku akceptovalo.

Dále lze doporučit k nahlédnutí EMS-Message No. 9 na adrese

[http://www.emetsoc.org/publications/ems\\_messages/ems\\_message\\_09\\_201006.pdf](http://www.emetsoc.org/publications/ems_messages/ems_message_09_201006.pdf). Jedná se o elektronicky vydávaný zpravodaj, který vedle tradičního EMS Newsletter (který nadále jednou ročně přinese jak v tištěné formě tak elektronicky Výroční zprávu EMS) velmi aktuálně (čtvrtletně) přináší nejrůznější informace z dění v EMS, od jejich jednotlivých členů, o různých odborných či popularizačních akcích apod. Další informace je možné najít na <http://www.emetsoc.org/publications/publications.php>.

Zmíněné poslední vydání (č. 9) z června 2010 přináší např. informaci o letošním udělení EMS Silver Medal, jejímž nositelem se za „... his outstanding leadership and scientific contributions in the field of numerical weather prediction“ stal minulý prezident EMS David Burridge. Slavnostní předání se uskutečnilo v rámci EMS Annual Meeting 2010 dne 15. září v Curychu spolu s Silver Medal Lecture.

Pozornost zasluhuje i zmínka o připravovaném kodexu pravidel pro sdělování odborných informací veřejnosti a médiím a analýza úspěšnosti jednotlivých členských zemí v získávání podpor pro mladé odborníky k účasti na konferencích.

Tomáš Halenka